

Gülriiz Uygur & Hülya Şimga (2018). Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırıyla Mücadele: CTS Çalışmaları. Mağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını. Sayfa sayısı:148. ISBN: 978-605-95-95-18-6

Hülya Şimga ve Gülriiz Uygur'un editörlüğünü yaptığı bu kitap Türkiye'de üniversitelerin toplumsal cinsiyet araştırmaları merkezlerinin 2012 yılından beri "Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Ne Yapılabilir?" sorusu altında düzenlediği CTS (Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Saldırı) çalıştaylarının ürünlerinden biri olup 13 makaleden oluşmaktadır. CTS çalıştaylarının 8 yıllık tarihini ve çok daha fazlasını içeren bu kitap, üniversitelerdeki cinsel taciz ve saldırıya karşı toplumsal cinsiyet/kadın araştırmaları merkezlerinin ve/veya CTS birimlerinin bazen el ele, bazen yalnız verdiği mücadeleyi ilk ağızdan bizlere aktarıyor.

Kitapta, birbirinden eşsiz mücadele deneyimleri en ince detaylarına kadar verilmiş ve okuyanlara hem cesaret hem de umut veriyor. Deneyimlerin yer aldığı bu kitabı oluşturan makaleler dizisi Türkiye'deki; Ankara Üniversitesi, Atılım Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Van Yüzüncüyıl Üniversitesilerinin, Kuzey Kıbrıs'tan Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin deneyimlerinden oluşuyor. Bazı üniversiteler CTS çalışmalarını kurulan CTS birimleri altında bazıları ise kadın/toplumsal cinsiyet merkezleri altında sürdürüyor.

Kitabın ilk kısmında yer alan editörlerin giriş yazısı cinsel tacizi bir adaletsizlik biçimi olarak tanımlıyor. Bu tanımlama İstanbul Sözleşmesi (2011) (Kadına Karşı Şiddetin ve Ev-İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi) ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndaki tanımlara ve Türk Ceza Kanunu'nda bu tür sözel ve fiziksel davranışların suç olmasına dayandırılarak yapılıyor. Ayrıca yükseköğretim kurumlarının da bu anlayışa uygun davranması gerektiğini savunuyor. Yazının ilerleyen bölümleri bu çalıştayların nasıl oluştuğu, nasıl CTS Ağı'na dönüştüğü anlatıyor. Merkezler arası ağın kuruluşundan önce merkezler bu amaca yönelik çalışmalar yürütmekteydiler ancak çalıştayların düzenlenmeye başlaması ve CTS ağının oluşumu bu çalışmaların ileriye taşınmasında ve yaygınlaşmasında önemli bir dönüm noktası oldu. 2020 yılına gelindiğinde çalıştay sayısı 15'e ulaştı. Çalıştaylar dizisi her seferinde farklı bir üniversitenin toplumsal cinsiyet/kadın araştırmaları merkezinin ev sahipliğinde gerçekleştiriliyor. Çalıştaylar ve ağ süreç içinde araştırma merkezleri veya CTS birimleri olsun veya olmasın, ilgilenen tüm üniversite temsilcilerinin katılımıyla genişledi. Taraflar yılda iki kez düzenlenen çalıştaylar dışında, aktif bir e-posta grubu aracılığıyla yıl boyunca iletişim halinde deneyim ve sorunlarına yönelik bilgi alışverişinde bulunmaya devam ediyor.

Giriş yazısında bu kolektif çabanın kıymetli bir ilk ürünü olarak 2015 yılında YÖK'ün açıkladığı tutum belgesi tam adı ile “Yüksek Öğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi” gösteriliyor. Yazıda belge, bu amaca yönelik tüm çalışmaların ve yaşanan sorunlara muhtemel çözümlerin özeti olarak nitelendirilirken ve belgedeki maddelere yer veriliyor. Giriş yazısı dışındaki hemen hemen tüm makalelerde bu belgeye yapılan göndermeler de belgenin üniversitelerde bu amaca yönelik çalışmalarda önemine işaret ediyor. Ancak 2019 Şubat ayında Belge YÖK başkanı Yekta Saraç tarafından proje “murat edilenin dışında” anlamlar yüklendiği ve “toplumsal değerlerimize uygun olmadığı” gerekçeleriyle YÖK'ün resmi internet sayfasından kaldırıldı (Bianet, 2019). Bu anlamda bu kitap, yakın geçmişte uygulamaya konulmuş olan Tutum Belgesi'ni kayıt altına almış olması bu amaca yönelik yapılması gerekenlerin bilinmesi ve bu alandaki araştırmalar ve araştırmacılar için önemli bir kaynak oluşturuyor.

Tutum Belgesi öncesinde cinsel taciz ve saldırıya karşı ve toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları iki sözleşmeye dayandırılmaktaydı. Bunlardan ilki devletlerin cinsel taciz ve saldırıyı suç saymaları gerektiğine ilişkin bir hüküm içeren ‘Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadaleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi- İstanbul Sözleşmesi’ (2011) ve diğeri CEDAW (1985) olarak bilinen Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ydi.

Editörler ve hemen hemen tüm yazarlar üniversitelerde cinsel taciz ve saldırının önlenmesine yönelik deneyim ve mücadelelerini paylaşmadan önce bu iki Sözleşme ve Tutum Belgesi’nden bahsediyor. Bu göndermeler, ülkeleri ulusal düzeyde bağlayıcı hale getiren ve dayanak görevi gören bu tür belge ve sözleşmelerin şiddetle mücadele, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsler arası ayrımcılık, insan hakları, feminizm ve LGBTQ bireylerin hakları gibi birçok alandaki çalışmaların hayata geçirilebilmesindeki önemine vurgu yapıyor.

Bu yazıda kitapta yer alan her makaleye tek tek değinemeyeceğimden, CTS çalıştay ve ağının bu amaca yönelik çalışmaları nasıl etkilediğinden, bazı üniversitelerin öne çıkan uygulamalarından ve en son olarak da buldukları ortak engel ve çözümlerden bahsetmek istedim. Ankara Üniversitesi’nden Funda Şenol Cantek CTS biriminin faaliyetlerini aktarıyor ve bu süreçte hem öğrenciler hem de üniversite mensupları tarafından karşılaştıkları engelleri ve zorlukları ele alıyor. Gülriz Uygur ise öncelikle CTS biriminin nasıl ortaya çıktığından, sonrasında ise ilk kez hayata geçirilen bu ağ hakkında hem birimde yer alan üyelerle yaptıkları tartışma ve değerlendirmelerden, hem de bu çalışmaların başlangıç aşamasında üniversitede cinsel taciz ve saldırı ile ilgili söylem ve faaliyetlerin öğrenciler tarafından nasıl karşılandığına yönelik yaptıkları saha ve odak grup çalışmalarının bulgularından bahsediyor.

Özellikle, diğer üniversitelerde de birimlerin kurulmasını, komitelerin oluşturulmasını, cinsel taciz ve saldırı konusunda farkındalık yaratılması ve mağdurları birçok yönde desteklemeyi amaçlayan CTS politika belgelerinin ve/veya yönergelerinin yazılmasına “CTS Ağı”nın katkısını bu kitapta yer alan birçok makalede görmek mümkün. Örneğin Seda Kalem’in kaleme aldığı

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin bu alandaki deneyimlerinin anlatıldığı yazıda, 2015 yılında yaşanan Özgecan Aslan¹ cinayetinden sonra bu üniversitede henüz toplumsal cinsiyet/kadın araştırmaları merkezi olmamasına rağmen, CTS ağında paylaşılan deneyimler ve bilgiler ışığında Ankara Üniversitesi örneğinden yararlanarak üniversitede CTS birimi kurma ve politika belgesi hazırlama çalışmaları yapıldığı anlatılıyor. Aynı şekilde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden Sema Sancak, şu anda aktif olan kadın araştırma merkezinin 2014 yılında üniversitelerarası CTS ağına dâhil olmasının 'fevkalade yol gösterici' olduğunu, bu sayede 2017 yılında CTS birimi yönergesinin onayını alabildiklerini ve birimin 2018 Ocak ayında faaliyetlerine başladığını belirtiyor. Ayşe Gül Altınay, Hülya Adak, Arzu Bolgöl ve Hatice Güneş'in Sabancı Üniversitesi'nin çok uzun yıllardır bu amaca yönelik yaptığı çalışmalar ve deneyimlerini anlatan yazı ise ufuk açıcı. Bu üniversite 2006 yılında Türkiye'deki üniversiteler arasında 'Cinsel Tacize Karşı Politika Belgesi ve Yönergesi'ni hazırlayan ilk üniversite olarak öne çıkıyor. Duyulan ihtiyaç üzerine 2013 yılında ise yönerge ve uygulamalarını yeniden gözden geçirerek tacize uğrayanların daha kolay ve güvenli başvuru yapabilmeleri sağlanmış. Ayrıca Belge'ye erişim ve anlaşılabilirliğini artırmak için Belge'de bulunan tanım ve ibareler daha detaylı şekilde anlatılarak ve ayrı bir doküman olarak yayımlanmış. Böylelikle ilk belgede genel hatları ile anlatılan ilkeler detaylandırılarak değişiklik ve eklemeler yapılmış. Bu süreçte, henüz CTS ağı kurulmamış olmasına karşın, başka üniversitelerin bu konudaki uygulamalarından da yararlanılmış.

Atılım Üniversitesi'nden A. Aslı Şimşek ve Damla Songur ise CTS için ayrı bir birim olmamasına rağmen, bu alandaki vakalar için KASAUM (Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi)'un başvuru aldığını belirtiyor. Üniversite içinde bu amaca yönelik süreklilik arz eden kapsamlı saha çalışmaları ile öne çıkmakta, örnek oluşturuyor. Saha çalışmaları taciz ve saldırıyı engelleyici ne gibi önlemler alınabileceği ve saldırı ya da tacize uğrayanların merkeze daha kolay ve rahat ulaşmalarının nasıl sağlanacağı konusunda önemli veriler sağlıyor. Bu üniversitedeki merkezin (KASAUM) diğer öne çıkan uygulaması günümüz bilgi toplumu koşullarına seslenen bir sosyal medya görünürlüğü olmasıdır. Merkez olarak gerçekleştirdikleri bir 'imaj çalışması' sonucunda sosyal medyanın her bir mecrasında hesapları var. Bu hesaplar aracılığıyla, özellikle aktif Instagram, Facebook ve Twitter hesapları saldırı ya da tacize uğrayanların onlara daha kolay ulaşmasını sağlıyor. Ayrıca bu hesaplar aracılığıyla yürüttükleri bilgilendirici ve farkındalık artırıcı paylaşımları ise muhtemel vakaların azalmasına katkı koyduğunu, saldırı ya da tacize uğrayanların içinde buldukları durumu daha iyi anlamalarını, adlandırmalarını, yardım istemelerini ve faillerin ve/veya fail adaylarının da uyguladıkları şiddet veya tacizin farkına varmalarını sağladığını belirtiyorlar. Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Özlem Belkıs ve Diğdem M. Siyez, DEKAUM'un (D.E. Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma - Uygulama Merkezi) yazılarında 2016 yılında üniversite senatosundan geçen CTS Birimi Yönergesinin gerek senato onay süreci gerekse birimin üniversitede kabul görmesinde yaşanan

zorlukları aşma adına geliştirdikleri proje öne çıkıyor. Bu konuda adım atabilmek için geliştirdikleri 18 aylık ‘Cinsel Taciz ve Saldırına Karşı Birincil Önleme Stratejilerinin Geliştirilmesi’ adlı projeyi hayata geçirme deneyimlerini paylaşıyorlar.

Mary Lou O’Neil’in kaleme aldığı Kadir Has Üniversitesi’nin CTS biriminin (2018) deneyim ve uygulamalarını anlatan yazı, yeni kurulmuş bir birimin amaca yönelik katkıları bakımından öne çıkıyor. Üniversitenin toplumsal cinsiyet ve kadın araştırmaları merkezi aracılığıyla Birim’in ilk uygulamalarından biri ‘Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Taciz ve Saldırı Politikalarının Analizi: Türkiye’deki Üniversiteler için Araç Seti’ projesini hayata geçirmek oluyor. Böylece, hem kendisinin hem de diğer tüm üniversitelerdeki CTS birimleri ve toplumsal cinsiyet ve kadın araştırmaları merkezleri için, cinsiyet temelli taciz ve saldırı konusunda kapsamlı bir araç seti sunuyor.

Koç Üniversitesi’nden Zeynep Gülru Göker anlatımlarından da, bu üniversitedeki merkezin amaca yönelik çalışmaları arasındaki e-egitim programı ile öne çıkıyor. 2014 yılında Cinsel Tacizi Önleme Yönetmeliği’nin altında görevlendirilen danışma grubunun eğitim çalışmaları için yaptıkları planlamalar doğrultusunda, bu eğitimlerin yaygınlığını artırmak çekici hale getirmek adına e-egitim fikri ortaya çıkıyor. Çeşitli çalışmaların ardından Stanford Üniversitesi e-egitim örneğinden hareketle bu alanda Türkiye’nin ilk “Cinsel Tacizi Önleme E-Eğitim Programı” 2015 yılında Koç Üniversitesi tarafından uygulanmaya başlanmış.

Yukarıda üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıyı önleme çalışmalarında bana göre farklı uygulamaları ile öne çıkan merkez ve birimlerden bahsettim. Yazının devamında ise okumalarım sırasında dikkatimi çeken hemen hemen her merkez ya da birimin karşılaştığı ortak ya da benzer engelleri paylaşmak isterim. Bu ortak ya da benzer engellerin bu kitap aracılığıyla kayıt altına alınıp paylaşılmış olmasının, kitabın bu alandaki çalışmalara yönelik değerli bir katkısı olduğunu düşünüyorum.

Karşılaşılan ilk büyük ortak zorluk, cinsel taciz ve saldırının toplumsal bir sorundan ziyade, bireysel bir sorun olduğuna yönelik toplumsal ve kurumsal algıdır. Bu algı ya bu amaca yönelik adımların atılmasını engellemekte ya da geciktiriyor. Bir diğer ortak zorluk ise cinsel taciz ve saldırının varlığı kabul görse de varlığının kurumsal olarak dile getirilmesinin, bu durumu engellemeye yönelik çalışma başlatılmasının ‘kurumsal kimliği zedeleyen bir olgu’ veya girişimler olarak görülmesidir. Bu da aynı şekilde birimlerin kurulmasında veya merkezlerin çalışma yapması önünde önemli bir engel oluşturuyor. Bir diğer ortak zorluk ise üniversitelerdeki hiyerarşik yapı nedeniyle yaşanmaktadır. CTS birimi kurmayı başaran ve vaka çalışmalarına başarıyla devam eden üniversitelerdeki çalışmaları en çok zorlayan konu ast-üst ilişkisi içeren başvurulara ilişkin cinsel taciz ve saldırı vakalarında görülüyor. Bu konuda karşılaşılan engelleri aşmak için denenen başarılı ya da başarısız uygulamalar detaylarıyla kitapta yer alıyor.

Bu önemli derleme, toplumsal cinsiyet alanında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs alan yazını için arşiv niteliğinde bir belge özelliği taşıyor. Yanı sıra,

üniversitelerde cinsel taciz ve saldırıyı (CTS) önlemek için yıllardır küçük gruplar halinde verilen mücadelenin toplu bir tecrübe ve dayanışmaya dönüşmesinin hikâyesini anlatarak, günümüzde varlığını sürdüren veya kurulma aşamasında olan tüm toplumsal cinsiyet/kadın çalışmaları merkezleri ve CTS birimleri için de bir rehber niteliğinde.

Sonuç olarak, birbirinden kıymetli deneyim ve pratiklerin yer aldığı makale dizisinden oluşan bu kitap, özellikle üniversitelerde şiddet, cinsel taciz ve saldırı, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminizm çalışan veya konuyla ilgilenen araştırmacılar için tam bir başvuru kitabı. Kitabın diğer bir önemli özelliği ise bir ilki oluşturması. Alanın önde gelen isimlerinin yazar ve editör olarak yer aldığı, merkezlerin ve birimlerin deneyim ve görüşlerine ilk elden yer veren makaleler bu kısa ama zorlu süreçte, bu konuda nasıl büyük bir mesafe kat edildiğini gösteren bir derleme. Ayrıca Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ta alanda var olan ve halen yürütülen çalışmaların temsil eden bu kitap, okurlarına bu alanda verilen mücadelede ne gibi oluşumlara gidildiği, nasıl çözümler üretildiği ya da hangi engellerle karşılaşıldığı konusunda önemli bir kaynak oluşturuyor.

Bilcan Bladanlı Korkmazel

Doğu Akdeniz Üniversitesi - İletişim Fakültesi,
İletişim ve Medya Çalışmaları Doktora Öğrencisi
Gazimağusa - Kuzey Kıbrıs

E-posta: bilcan.bladanli@cc.emu.edu.tr - bilcan_bladanli@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7273-1943

Notlar

¹ Üniversite öğrencisi Özgecan Aslan Mersin'in Tarsus ilçesinde 11 Şubat 2015'te tecavüz girişimine direndiği için bir minibüste öldürülmüştü. Aslan'ın yanmış bedeni 12 Şubat 2015 günü suçu beraberindeki iki kişiyle işlediğini itiraf eden kişinin jandarma ekiplerini olay yerine götürmesi ile bulunmuştu. Özgecan Aslan cinayeti, olayın ortaya çıktığı gün ve takip eden günlerde Türkiye çapında öfkeye ve eylemlere yol açmıştır. Binlerce kadın, kadınların tecavüzüne, şiddet görmesine ve öldürülmesine hükümetten yeterli tepkinin gelmediği, bu durumun normalleştiği gerekçesiyle protesto gösterilerine katılmıştır. Gösterilerde kadına karşı şiddetle ilgili daha güçlü tedbirlerin alınması istenmiştir. Olay sosyal medyada da büyük ilgi görmüş ve cinayetin işleniş biçimindeki korkunçluk, kurbanın gençliği, üniversite öğrencisi olması, ailenin duyarlı açıklamalarıyla birleşince bütün Türkiye kamuoyunu sarsarak diğer kadın cinayetlerinden daha fazla gündemi belirlemiştir (Deren, 2018:45).

Kaynakça

Bianet (Bağımsız İletişim Ağı) (20 Şubat 2019). YÖK, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesini Sitesinden Kaldırdı. İnternet adresi: <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/205668-yok-toplumsal-cinsiyet-esitligi-tutum-belgesini-sitesinden-kaldirdi>. Erişim tarihi: 27.02.2020.

Deren, S. (2018). TBMM Birleşimlerinde Özgecan Aslan Cinayeti. *Fe Dergi*, 10(1): 42-57.